

Akademie HUSPOL

**INTERDISCIPLINARITY OF SCIENTIFIC STUDIES AS A FACTOR OF
INNOVATIVE DEVELOPMENT**

COLLECTION OF ABSTRACTS

International scientific-practical conference

(Kunovice, Czech Republic, November 28-29, 2020)

Kunovice 2020

*Recommended for publication
by the Academic Council at
Akademie HUSPOL
November 17, 2020 (Protocol № 24)*

Interdisciplinarity of scientific studies as a factor of innovative development : collection of abstracts of International scientific-practical conference, Kunovice, Czech Republic, November 28-29, 2020. Kunovice : Akademie HUSPOL, 2020. 67 p.

Міждисциплінарність наукових досліджень як фактор інноваційного розвитку : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Куновіце, Чеська Республіка, 28 – 29 листоп. 2020 р. Куновіце : Академія ГУСПОЛ, 2020. 67 с.

ISBN 978-80-907587-2-8

The collection of abstracts contains the reports of participants of the International scientific-practical conference "Interdisciplinarity of scientific studies as a factor of innovative development", which was held by the Akademie HUSPOL (Czech Republic) with the assistance of the NGO "European Institute for Further Education" on November 28-29, 2020. The conference is dedicated to solving current problems in ensuring innovative development and finding ways to improve the legal practice of Ukraine and the Czech Republic.

Sbírka obsahuje materiály zpráv účastníků mezinárodní vědecko-praktické konference „Interdisciplinarita vědeckého výzkumu jako faktoru inovativního rozvoje“, kterou uspořádala Akademie HUSPOL (Česká republika) za pomoci nevládní organizace „Evropský institut postgraduálního vzdělávání“ 28. - 29. listopadu 2020. Konference je věnována řešení aktuálních problémů při zajišťování inovativního rozvoje a hledání způsobů, jak zlepšit právní praxi Ukrajiny a České republiky.

Збірник містить матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Міждисциплінарність наукових досліджень як фактор інноваційного розвитку», яка була проведена Академією ГУСПОЛ (Чеська Республіка) за сприянням ГО «Європейський інститут післядипломної освіти» 28-29 листопада 2020 року. Конференцію присвячено розв'язанню актуальних проблем в забезпеченні інноваційного розвитку та пошуку шляхів удосконалення правової практики України та Чехії.

ISBN 978-80-907587-2-8

©Akademie HUSPOL, 2020

© I. Kopotun, 2020

© S. Petkov, 2020

PaedDr. Milan Hejdiš, Ph.D.

Ректор Академии ГУСПОЛ

Уважаемые коллеги!

Искренне поздравляю Вас с началом работы Международной научно-практической конференции «Междисциплинарность научных исследований как фактор инновационного развития»!

Мне приятно, что организаторами конференции выступили Академия ГУСПОЛ и Общественная организация «Европейский институт последипломного образования», ведь мы выпускаем будущих юристов и повышаем квалификацию высококвалифицированных специалистов.

Сегодня в современном мире существует множество проблем, которые должны затрагивать мысли всех тех, кто имеет отношение к научным исследованиям. Реальные проблемы, которые возникают перед человечеством, куда более сложные, чем научные. Современная наука не в состоянии их кардинально решить. Важной причиной этому является разобщенность научных дисциплин. Элементарная синхронизация научных исследований дала бы действующий эффект.

Целью нашей конференции является именно разработка теоретических и практических аспектов обеспечения междисциплинарности научных исследований в контексте глобального развития и выделение конкретных мер обеспечения таких исследований на базе существующего международного опыта.

Вместе с Вами, дорогие коллеги, мы обоснуем основные теоретико-методологические подходы к развитию междисциплинарных научных исследований в условиях глобальных опасностей и угроз.

Учитывая то, что научная конференция является не только возможностью для обмена мыслями и апробирования своих теоретических наработок её

GREETINGS

участниками, но и прекрасным поводом для новых знакомств, надеюсь, что у Вас будет возможность для неформального общения с целью обмена опытом для решения в дальнейшем существующих проблем.

Радует то, что к работе на конференции откликнулись как отечественные, так и зарубежные ученые. Важно, чтоб научная дискуссия стала плодотворной для ученых, преподавателей, докторантов, аспирантов, магистров, а её результаты имели реальную общественно-политическую пользу.

Игорь Колотун

Доктор юридических наук, профессор, Заслуженный юрист Украины,
Проректор с международных связей Академии ГУСПОЛ

Уважаемые коллеги!

Сегодня мир в целом переживает непростые времена. В современных условиях, наполненных общественно значимыми, а иногда и трагическими событиями, проведение Международной научно-практической конференции «Междисциплинарность научных исследований как фактор инновационного развития», является знаковым событием для международного права, управления, философии, педагогики и других дисциплин.

Междисциплинарные исследования становятся активно растущей современной научной областью. Как правило, под этим понятием скрывается решение научных проблем путем интеграции знаний и методов из различных научных областей. Именно такие исследования рассматриваются в качестве одной из возможностей для совершения научных прорывов и разработки принципиально новых способов решения важнейших проблем современности.

Общемировой опыт демонстрирует, что без тесного сотрудничества между учеными разных направлений, развитие современной науки является практически невозможным. Дискуссии и переговоры с европейскими, отечественными и американскими коллегами показывают, что так называемые «чистые науки» не имеют никаких шансов получить финансирование со стороны научных фондов и т. п.

Сегодня проблема развития науки в целом не только сохранила свою остроту, но и ещё больше активизировалась в связи с новыми вызовами, опасностями и угрозами, которые становятся всё более глобальными. Вместе с традиционными опасностями и угрозами – войнами, политической нестабильностью, природными катаклизмами – появились новые в виде распространения международного терроризма и преступности, пандемии

GREETINGS

коронавирусной инфекции COVID-19, значительного ухудшения экологического состояния среды обитания человека, наркоманизации и алкоголизации населения многих стран, масштабных техногенных катастроф и аварий, смены климата на Земле, истощения природных ресурсов и т.п.

Целью нашей конференции является поиск, а также анализ возможных путей и новых подходов к решению глобальных и национальных проблем в условиях современного мира путем междисциплинарных исследований.

Именно проведение нашей Международной научно-практической конференции, в которой приняли участие международные представители академической и вузовской науки, говорит о значительном потенциале науки и образования. Очевидно, что решение большинства важных и сложных вопросов можно достичь только общими усилиями представителей международных научных школ. Давайте вместе стремиться к достижению нашей общей цели.

Желаю участникам конференции активной и плодотворной работы!

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА;
ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

Ткач В. Ф.

*кандидат політичних наук, старший науковий співробітник, докторант
Національної академії державного управління при Президентові України
м. Київ, Україна*

**ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА БОРТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ ЯК СКЛАДОВА
БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ НОВІТНЬОЇ УКРАЇНИ**

В останні десятиліття сучасний тероризм залишається серйозною загрозою для безпеки світового співтовариства та окремих країн і є складною науковою проблемою, розв'язання якої потребує застосування системно-комплексного міжгалузевого підходу. Про високий рівень терористичної загрози свідчить те, що згідно з Глобальним індексом тероризму за 2019 рік розширяється географія тероризму: тільки 26 країн світу не зазнали цього явища у 2018 році. Україна займає 24 місце серед країн, де реально існує небезпека тероризму [1, с.8]. Зарубіжні і вітчизняні політологи, психологи, історики, юристи систематизують сучасний тероризм за різними ознаками, пропонуючи специфічні критерії класифікації, що природно відображає багатовимірність і складність цього явища. Аналіз наукових робіт і нормативно-правової бази з розглянутої проблематики свідчить, що дотепер не вироблена загальноновизнана наукова теорія тероризму і політичного насильства. До цього часу не знайдено чіткого, єдиного і загальноновизнаного визначення міжнародного тероризму. Вбачається дуже важливою розробка чіткої і ефективної публічної (державної) політики боротьби з тероризмом. Існуюча наразі національна нормативно-правова база протидії тероризму хоча і сформована практично у повному обсязі, але потребує подальшого безперервного розвитку і удосконалення з урахуванням міжнародної і національної практики та комплексу існуючих загроз.

Протидія тероризму є визначним і пріоритетним напрямком публічної політики України та розглядається як один з найважливіших чинників забезпечення національної безпеки України і її зовнішньополітичної діяльності. До 2014 року тероризм як соціальне явище існував в Україні у проявах, характерних для початкової стадії його розвитку, Україна вважалась однією з країн із найменшим ризиком у цій сфері. Проте, з початку російської агресії та анексії Криму, за безпосередньої участі збройних формувань РФ в терористичній діяльності, прямому керівництві незаконних збройних формувань на Донбасі, масштабного озброєння і підготовки терористів ситуація в Україні докорінним образом змінилася [2, с.12]. Проблема протидії тероризму набула для нашої країни особливої актуальності. З використанням сил і засобів розвідувальних органів і спеціальних служб РФ спровокувала численні терористичні акти на території Донецької і Луганської та інших областей.

Наразі незаконні збройні формування, що діють на тимчасово непідконтрольній території України, широко використовують терористичну тактику і користуються постійною підтримкою Російської Федерації, що здійснює масштабні поставки озброєння, військової техніки, боєприпасів, надає значні матеріальні та фінансові ресурси, а також проводить підготовку бойовиків на своїх військових навчальних базах і полігонах [3, с.4].

На думку автора, в Україні існують зовнішні та внутрішні чинники, які посилюють загрозу виникнення терористичних проявів.

До зовнішніх чинників відносяться [4, с.142]:

- геополітичне становище України на стику сфер впливу Росії, Заходу, США, Туреччини і мусульманського світу;
- терористична діяльність російсько-терористичних найманців та ДРГ Збройних Сил РФ у зоні АТО та прилеглих до неї областях України;
- масштабні незаконні постачання РФ майже усіх видів зброї до окремих районів окупованих нею Донецької і Луганської областей;

- участь України у міжнародних миротворчих і антитерористичних операціях;
- ухвалення Україною рішень з чутливих питань міжнародної політики, які можуть протирічити позиції країн мусульманського світу;
- існування міграційних потоків через Україну з терористично небезпечних регіонів, зокрема Іраку, Сирії, Лівії, Афганістану, Пакистану, Таджикистану, Індії та інших.

Серед внутрішніх чинників терогенності слід виокремити [4, с.144]:

- криміналізацію та корумпованість усіх галузей суспільства;
- інтеграцію кримінальної і терористичної діяльності (залучення представників криміналітету в якості виконавців терактів та найманців у ході військової агресії РФ);
- поширення незаконного обігу зброї в Україні з початку 2014 року;
- соціально-економічне розшарування та соціальне невдоволення більше 83 відсотків населення держави, яке перебуває за межею прожиткового мінімуму;
- неефективність правоохоронної та судової систем влади;
- внутрішньополітичну нестабільність, спроби посилення протистояння західного і східного регіонів України, розігрівання «сепаратистських настроїв»;
- висока вірогідність поповнення соціальної бази тероризму за рахунок окремих колишніх учасників воєнних конфліктів і бойових дій, які перебувають у стані «посттравматичного синдрому» ;
- наявність в Україні дипломатичних представництв та установ іноземних держав, які беруть активну участь в антитерористичних операціях на територіях Іраку, Сирії та Афганістану.

Цілком очевидним є те, що розробка ефективних заходів запобіганню тероризму в країні є нагальним питанням публічної (державної) політики. На сьогодні публічна антитерористична політика України передбачає

впровадження механізму, що поєднує сукупність політичних, правових, організаційних, інформаційних, соціальних, контррозвідувальних, розвідувальних, оперативно-розшукових, режимних, фінансових та інших заходів і окрему організаційну систему, до якої органи державної влади й управління залучаються нормативно, а громадські організації – на умовах заохочення і сприяння.

В цілому, в Україні проведена значна робота щодо формування законодавчої бази публічної політики протидії тероризму. Її правову основу в Україні становлять Конституція України, Кримінальний кодекс України, основні стратегічні документи (Стратегія національної безпеки, Воєнна доктрина України, Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України, Концепція боротьби з тероризмом), які визначають терористичну загрозу як одну з основних загроз національній безпеці України, Закон України «Про боротьбу з тероризмом», Закон України «Про основи національної безпеки» (у якому визначені основні сфери національної безпеки України: зовнішньополітична, внутрішньополітична, воєнна, економічна, соціальна, гуманітарна, науково-технологічна, екологічна, інформаційна, сфера державної безпеки та безпеки державного кордону), а також Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом, Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, інші міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Основні проблеми боротьби з тероризмом, що потребують розв'язання, визначає Концепція боротьби з тероризмом в Україні, затверджена Указом Президента України від 5 березня 2019 року. А саме, терористичні загрози, що постали перед Україною, вимагають удосконалення функціонування загальнодержавної системи боротьби з тероризмом. Відповідні зусилля повинні спрямовуватися на впровадження дієвих механізмів усунення (локалізації) терористичних ризиків для об'єктів можливих терористичних посягань, що органічно поєднуюватимуть політичні, правові, організаційні, інформаційні, соціальні, контррозвідувальні, розвідувальні, оперативно-розшукові, режимні,

фінансові й інші заходи. В умовах гібридної війни потребує удосконалення інституційний механізм координації діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом, в тому числі шляхом уточнення завдань і функцій Антитерористичного центру при Службі безпеки України, оптимізації його організаційно-штатної структури [5].

Державна система протидії тероризму в Україні має у своєму складі всі необхідні елементи, якими є [3,с.41]: національне антитерористичне законодавство; суб'єкти боротьби з тероризмом і координуючий орган; єдина державна система запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків; державна політика у сфері протидії тероризму; система прийняття рішень у сфері протидії тероризму. Надійність цієї системи визначається, передусім, наявністю відповідного законодавства, яке встановлює: повноваження всіх суб'єктів, залучених до боротьби з тероризмом, порядок їх взаємодії і координації на різних етапах протидії терористичній діяльності, у т.ч. щодо проведення антитерористичної операції, відповідальність сторін за порушення антитерористичного законодавства, контроль і нагляд за законністю здійснення боротьби з тероризмом; а також визначає пріоритети державної політики у відповідній сфері.

Список використаних джерел:

1. *The Global Terrorism Index 2019. The Institute for Economics and Peace and University of Maryland.* – URL: <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2020/08/GTI-2019web.pdf>.
2. *Ткач В. Ф. Сучасний тероризм: тенденції, вияви, виклики та загрози для України. Стратегічні пріоритети : науково-аналітичний щоквартальний збірник Національного інституту стратегічних досліджень. К.: НІСД, 2015. №3(36). С. 12-18.*
3. *Резнікова О. О., Місюра А. О., Дрьомов С. В., Войтовський К. Є. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналіт. доповідь / за заг. ред. О. О. Резнікової. К.: НІСД, 2017. 102 с.*
4. *Ткач В. Ф. Антитерористична політика: світовий і національний контексти : монографія. К.: Університет «Україна», 2013. 194 с.*
5. *Концепція боротьби з тероризмом в Україні.* – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text>.
6. *European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2020.* – URL: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2020>.

ПРАВО;
КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА;
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА;
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Борисова Ю. В.

аспірант кафедри адміністративного та митного права

Університету митної справи та фінансів

старший викладач кафедри права, політології та міжнародних відносин

Університету імені Альфреда Нобеля

**ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ ЗА ВЧИНЕННЯ
АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОСТУПКІВ**

Адміністративний проступок - протиправне винне діяння або бездіяльність вчинене суб'єктом посадових правовідносин в сфері державного управління та публічного адміністрування, за яке законодавством передбачена юридична відповідальність. Даний вид відповідальності є дисциплінарною відповідальністю посадових осіб за незначні діяння - адміністративні проступки.

У радянській правовій науці ще в 1940 р. Г. І. Петров предметом адміністративного права визначив відносини державного управління, розділивши їх в 1959 р. на горизонтальні і вертикальні. У 1949 р. С. С. Студенікін уточнив їх як відносини влади і підпорядкування, в якій однією з сторін виступає пануючий орган держави. У 60-80 рр. ХХ ст. І. М. Пахомов, А. П. Ключніченко, Р. С. Павловський та інші бачили в предметі адміністративного права суспільні відносини між носіями прав і обов'язків у сфері державного управління в зв'язку з виконавчо-розпорядчої діяльністю.

Перехід до ринкової економіки і конституційне проголошення будівництва демократичної, соціальної, правової держави зумовили появу нових наукових уявлень про предмет адміністративного права. З початку

1990-х рр. до теперішнього часу В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, Л. В. Коваль, А. С. Васильєв, В. К. Колпаков, та інші включають в предмет адміністративного права відносини: як державного, так і недержавного управління, охорони громадського порядку, забезпечення державним апаратом реалізації прав та інтересів громадян, публічного управління, діяльності органів виконавчої влади та адміністративних судів, застосування заходів адміністративного примусу, внутрішньої організації і діяльності апаратів державних органів. В. К. Колпаков обмежив предмет адміністративного права відносинами адміністративних зобов'язань [1].

Ю. П. Битяк до предмету адміністративного права відносить відносини, пов'язані: з діяльністю органів виконавчої влади; внутрішньоорганізаційні діяльністю державних органів, підприємств, установ, організацій; управлінською діяльністю органів місцевого самоврядування, здійсненням недержавними суб'єктами делегованих повноважень органів виконавчої влади, здійсненням правосуддя у формі адміністративного судочинства [2, с. 19-21].

Однак публічно-правове регулювання висловлює природу суспільства, як складної рухомий соціальної системи взаємодії людей, пов'язаних інтересами в сфері суспільного виробництва, розподілу, обміну, споживання матеріальних і духовних благ, які визначаються потребами індивідів і сімей в процесі здійснення групових, станових, класових, національних відносин, і встановлюють межі поведінки в таких спільних інтересах за допомогою соціальних (неюридичних і юридичних) норм. Кожному історичному типу суспільства притаманні специфічні учасники соціального спілкування, представлені індивідуальними і груповими суб'єктами – особами, сім'ями, станами, класами, соціальними групами, верствами, прошарками, національностями, народом, нацією, державою та іншими складовими. Основними елементами, що визначають тип і характер суспільства, як це справедливо зазначає О. Ф. Скакун, є власність, праця і сім'я [3, С. 78-79].

У гранично чіткою характеристиці публічно-правового простору, що міститься в монографії А.М. Колодія «Принципи права України», зазначено на

вертикально-управлінські відносини в діяльності держави, що здійснюються за принципами ієрархічності, адміністрування і субординації, влади-підпорядкування, нерівного правового положення, загальною заборонений, імперативності, правового захисту загального інтересу [4, с. 61-62].

Нині юридична відповідальність посадових осіб за вчинення посадових (адміністративних) правопорушень міститься в Кримінальному кодексі – ст. 364-370 розділу XVII «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» і в Кодексі України про адміністративну відповідальність – ст. 166³ «Дискримінація підприємців органами влади і управління» та статті глави 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією».

Відповідно, для того щоб система законодавства була ефективною і відповідала постулатам юриспруденції, актуальним питанням є його упорядкування шляхом створення повноцінних кодексів по окремих сферах адміністративно-правового регулювання: медичного, соціального, інформаційного, дорожньо-транспортного і т.п. В даних кодексах особливе місце повинні займати антиделіктні норми. Одночасно, Адміністративний кодекс України як джерело матеріального права регулюватиме компетенцію і діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, включаючи адміністративну відповідальність їх службовців за вчинення посадових (службових) проступків [5, с. 14-15].

При такому підході, правопорушники, які порушують норми дисципліни в громадських місцях - здійснюють публічно-дисциплінарні проступки, несуть публічно-дисциплінарну відповідальність за своє протиправну поведінку. А представники правоохоронних органів (поліції), в разі порушення процедур притягнення винних до дисциплінарної, в даному випадку, публічно-дисциплінарної відповідальності, несуть, відповідно адміністративно-дисциплінарну (посадову, управлінську) відповідальність.

Відповідно від ступеня суспільної небезпеки вчиненого адміністративного делікту (правопорушення) посадовець має нести або

дисциплінарну, або кримінальну відповідальність. За адміністративний проступок особа, наділена владно-управлінськими повноваженнями у сфері публічних правовідносин, несе дисциплінарну відповідальність. А за посадовий злочин зазначена особа несе кримінальну відповідальність.

Слід наголосити, що фактичними підставами дисциплінарної відповідальності посадових осіб за вчинення адміністративних проступків мають бути тільки правопорушення осіб, які перебувають на державній службі в органах державної влади і місцевого самоврядування. Ці норми мають міститись у відповідному «Адміністративному кодексі» або «Кодексі про адміністративні правопорушення».

Інші правові норми або ж правила поведінки в публічних місцях, доцільно розмістити в «Кодексі публічного порядку», а також у базових кодексах, що регулюють поведінку у відповідних суспільно-економічних сферах, за прикладом «Митного кодексу України» Суспільно шкідливі наслідки їх порушень дозволяють доповнити правову термінологію поняттям публічного проступку, за вчинення якого настає дисциплінарна відповідальність за вчинення публічного проступку. Запропоновані новації вимагають чіткого галузевого розмежування публічних проступків від інших видів проступків.

Список використаних джерел:

1. Кузьменко О. В., Пастух І. Д., Плугатир М. В., Снівак М. В., Підвисоцький В. В. *Адміністративне право. Загальна частина. Мультимедійний навчальний посібник.*: Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2017. 232 с. URL: https://art.naiu.kiev.ua/books/adm_pravo_zch/index.html
2. *Адміністративне право України. Підручник, 2-ге видання. Затверджено Міністерством освіти і науки України / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй.* Харків: Право, 2013. 656 с.
3. Скакун О. Ф. *Теорія держави і права.* Київ: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. 520 с.
4. Колодій А. М. *Принципи права України: монографія.* Київ: Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
5. *Деліктологія: Монографія. Під загальною редакцією С. В. Петкова, І. М. Копотуна.* Прага: Європейський інститут післядипломної освіти, 2020. 340 с.

Ілюшенко К. В.

Помічник судді Макарівського районного суду Київської області

смт Макарів, Україна

СКАСУВАННЯ АРЕШТУ МАЙНА АБО СВОЄРІДНА «РОБОТА НАД ПОМИЛКАМИ»

З прийняттям у 2012 році Кримінального процесуального кодексу України значно розширилися повноваження суду щодо контролю за дотриманням прав під час досудового розслідування. Введення інституту слідчого судді, особи, яка уповноважена надавати дозвіл на окремі слідчі дії, розглядати скарги на дії чи бездіяльність слідчого/прокурора під час досудового розслідування, обирати особі запобіжний захід, безумовно, стало великим досягненням у зміцненні захищеності особи – учасника кримінального процесу.

Арешт майна на сьогодні є чи не одним із найпоширеніших заходів забезпечення кримінального провадження.

Для наочності, якщо взяти конкретний суд, наприклад Київський районний суд міста Харкова, то згідно Єдиного державного реєстру судових рішень, за період з 01.01.2020 року по 01.11.2020 року було постановлено 277 ухвали про задоволення клопотань органу досудового розслідування про накладення арешту на майно [1].

Чинним КПК чітко регламентовані порядок та строки здійснення слідчим суддею своєї діяльності, зокрема питання розгляду клопотань про накладення арешту на майно регламентовані ст.170-173 КПК України.

Окремої уваги заслуговує ст.174 КПК України – скасування арешту майна, якою законодавець передбачив можливість для суддів зробити своєрідну роботу над помилками та переглянути своє рішення про накладення арешту на майно за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого, їх захисника, законного представника, іншого власника або володільця майна, представника юридичної

особи, щодо якої здійснюється провадження, які не були присутні при розгляді питання про арешт майна.

Скасування арешту майна слідчим суддею, який своєю ухвалою задовольнив клопотання про накладення арешту на майно не є рідкістю.

Так, наприклад слідчими суддями того ж Київського районного суду міста Харкова, згідно Єдиного державного реєстру судових рішень, за період з 01.01.2020 року по 01.11.2020 року було постановлено 188 ухвал про задоволення клопотань про скасування арешту майна повністю або частково [1].

Перевагами подачі клопотання про скасування арешту, на відміну від оскарження ухвали про накладення арешту на майно в апеляційному порядку, можна зазначити також:

- відсутність чітко визначених КПК України строків подання такого клопотання;
- відсутність в КПК України чіткої заборони повторного звернення з таким клопотанням.

Згідно вимог ч.2 ст.174 КПК України, арешт майна також може бути скасовано повністю чи частково ухвалою слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого, їх захисника чи законного представника, іншого власника або володільця майна, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, якщо вони доведуть, що в подальшому застосуванні цього заходу відпала потреба або арешт накладено необґрунтовано [2].

Проаналізувавши судову практику, необхідно зазначити, що слідчі судді скасовують арешт майна з посиланням на те, що в подальшому застосуванні цього заходу відпала потреба з таких підстав:

1. органом досудового розслідування вже проведені всі необхідні слідчі дії з майном, на яке накладено арешт.

Так, згідно ухвали Острозького районного суду Рівненської області від 09.09.2020 року по справі №567/966/20, клопотання про скасування арешту майна було задоволено з посиланням на те, що: «...В судовому засіданні з пояснень учасників судового розгляду встановлено, що на даний час експертом проведено огляд арештованого автомобіля в зв'язку з виконанням експертиз, а тому необхідність подальшого арешту автомобіля в обсязі заборони власнику користуватися ним відпала...» [3];

2. кримінальне провадження в рамках якого було накладено арешт на майно закрите.

Ухвалою Ленінського районного суду міста Миколаєва від 11.09.2020 року по справі №489/576/19, клопотання про скасування арешту майна задоволено, посилаючись на те, що: «...Оскільки 30.06.2020 слідчим СУ ГУНП в Миколаївській області винесено постанову про закриття вказаного кримінального провадження з підстав відсутності в діях ОСОБА_1 складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 286 КК України, то слідчий суддя вважає доведеним, що в подальшому застосуванні арешту майна відпала потреба, а тому клопотання є обґрунтованим та підлягає задоволенню...» [4];

3. органом досудового розслідування не було доведено подальшої необхідності у застосуванні арешту майна.

Так, ухвалою Червоноградського міського суду Львівської області від 05.08.2020 року по справі №459/1262/19, клопотання про скасування арешту задоволено з посиланням на те, що: «...Ураховуючи те, що слідчим не доведено, що у подальшому застосуванні арешту автомобіля не відпала потреба, оскільки усі необхідні експертизи проведено, вважаю подальше застосування цього заходу не є спів мірним обмеженням права власності, у зв'язку з чим арешт, накладений на вказаний автомобіль, слід скасувати...» [5].

4. органом досудового розслідування у кримінальному провадженні не здійснюється жодних слідчих дій.

Зокрема, ухвалою Синельниківського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 17.09.2020 року по справі №191/2694/20, задоволено клопотання про скасування арешту з посиланням на те, що: «... Враховуючи, що до теперішнього часу жодній особі у кримінальному провадженні про підозру не повідомлено, тривалий час ніяких слідчих дій не проводилось, а арешт, який був накладений на рухоме майно ОСОБА_1, позбавляє його права мирно володіти та розпоряджатися своїм майном, слідчий суддя приходиться до висновку про необхідність задоволення клопотання ОСОБА_1 про скасування арешту майна...» [6].

Ще однією умовою скасування арешту майна є доведеність того, що арешт накладено судом при розгляді клопотання необґрунтовано. Проаналізувавши судову практику, можна визначити, що клопотання задовольнялися слідчими суддями за наступних підстав:

1. майно, на яке накладено арешт є власністю не підозрюваного по справі, а третьої особи.

Так, ухвалою Печерського районного суду міста Києва від 24.09.2020 року по справі №757/37978/20-к, задоволено клопотання про скасування арешту майна з посиланням на те, що: «... Отже, арешт накладений ухвалою слідчого судді на нерухоме майно ОСОБА_1 - накладено необґрунтовано, оскільки арешт накладено на майно особи, яка не має статусу підозрюваного або обвинуваченого та не несе за законом матеріальну відповідальність за дії таких осіб...» [7].

2. арешт було накладено на майно добросовісного набувача;

3. арешт було накладено за клопотанням особи, яка не уповноважена була його подавати. Зокрема, коли всупереч вимогам ч.2 ст.64-2 КПК України, якою встановлено лише право прокурора звертатися до слідчого судді із клопотанням про накладення арешту на майно третьої особи у кримінальному провадженні, з таким клопотанням звертається слідчий.

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що передбачена законодавцем можливість скасування арешту майна, є своєрідною роботою

слідчого судді над помилками, які були ним допущені при прийнятті рішення про накладення арешту на майно.

Список використаних джерел:

1. Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91417917>.
4. Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91487043>.
5. Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90870721>.
6. Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91625668>.
7. Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92695904>.

Копотун І. М.

*доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,
проректор з міжнародних зв'язків Академії ГУСПОЛ
м. Куновіце, Чеська Республіка
професор кафедри кримінального права та судочинства
Міжнародного економіко-гуманітарного
університету імені Академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Довбань І. М.

*доктор юридичних наук,
виконуючий обов'язки голови правління ПрАТ “Київ – Дніпровське міжгалузеве
підприємство промислового залізничного транспорту”
м. Київ, Україна*

Карманова Н. І.

*кандидат політичних наук,
викладач кафедри конституційного права
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

**ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНОГО ПРОЄКТУ ЩОДО
СТВОРЕННЯ ПЛАТНИХ КАМЕР У СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРАХ УКРАЇНИ**

У Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України серед проблемних аспектів наголошується на тому, що система хронічно недоотримує фінансування від держави на проведення капітального ремонту існуючих та будівництво нових установ, що призводить, зокрема, до неналежних умов тримання в слідчих ізоляторах [1, с. 12]. Так, згідно з даними останніх років, обсяг недофінансування пенітенціарної системи складає близько 60 % [2, с. 22–23].

Натомість у сучасних програмних документах на порядку денному перебувають питання щодо приведення існуючої системи виконання кримінальних покарань та попереднього ув'язнення у повну відповідність принципам гуманізму і поваги до прав і свобод людини, а умов тримання засуджених та осіб, узятих під варту, – у відповідність з європейськими стандартами [3, с. 11]. Тому одним із напрямів, на якому було зосереджено увагу керівництва Міністерства юстиції України, стало поступове вирішення проблеми, яка полягає в тому, що частина режимних корпусів слідчих ізоляторів перебуває у незадовільному технічному або навіть аварійному стані та непридатна для тримання осіб, узятих під варту.

Відтак, було запроваджено експериментальний проєкт щодо створення платних камер у слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України, зміст якого зводиться до наступного: у слідчих ізоляторах великих міст «запрацював» певний відсоток платних камер з умовами підвищеного комфорту; акцент з метою обґрунтування законності такого кроку зроблено на тому, що слідчі ізолятори є тими місцями, де утримуються особи, щодо яких немає вироку суду і які вважаються невинуватими у вчиненні злочину.

Теоретико-прикладні дослідження з проблем реформування та розвитку пенітенціарної системи України проводили такі вітчизняні вчені, як: І. Г. Богатирьов, Т. А. Денисова, О. М. Джу́жа, В. В. Коваленко, І. О. Колб, О. Г. Колб, В. Я. Конопельський та ін.

Відповідний експеримент було формалізовано відповідним чином, зокрема наказом Міністерства юстиції України від 06.05.2020 р. № 1587/5 затверджено Порядок проведення експериментального проєкту щодо платної послуги з надання поліпшених побутових умов та харчування особам, узятим під варту, в слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України [4]. Такий нормативно-правовий акт було прийнято й з огляду на те, що ні чинне законодавство (Кримінально-виконавчий кодекс України [5], Закон України «Про попереднє ув'язнення» [6] й інші закони пенітенціарного спрямування), ні відомчі нормативно-правові акти (основними серед яких є

Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань [7] та Правила внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України [8]) не передбачають нормативного механізму надання відповідних платних послуг.

В ідеалі, здається все добре. Невинуваті особи, які тримаються під вартою у слідчих ізоляторах, не мають зазнавати будь-яких обмежень, і умови їх тримання мають бути різними, залежно від сучасних умов ринкової економіки й розшарування суспільства на бідних і багатих, а в установах виконання покарань усі (засуджені) будуть у рівних умовах і відбудуватимуть встановлене судом покарання за вчинений злочин.

Пенітенціарне керівництво такий інноваційний крок пояснює об'єктивною необхідністю, так званим «резервом» поліпшення стану справ у відповідних установах за умов незадовільного рівня фінансування пенітенціарної системи з боку держави.

Водночас офіційна позиція пенітенціарного відомства не знайшла широкої підтримки. Тому основним аргументом опонентів створення платних камер у слідчих ізоляторах є відсутність у всіх ув'язнених можливості оплатити поліпшені послуги з тримання у відповідних приміщеннях (у середньому близько тисячі гривень за добу), через що такий експеримент визнається правозахисниками як дискримінація в'язнів [9]. Хоча за офіційною позицією Міністерства юстиції, отримані кошти слідчі ізолятори будуть спрямовувати на підтримання належних умов утримання у безкоштовних камерах та на покриття собівартості утримання камер з поліпшеними умовами.

Проте виходить, що на очах одних ув'язнених інші за гроші отримують пільги, яких перші позбавлені за так званим «майновим цензом». Це на кшталт того, що багаті батьки у школах купують своїм дітям сучасні парти, в той час як діти незаможних батьків вимушені навчатися за старим матеріальним фондом, а керівники закладів освіти цьому потурають. За таких обставин примарною видається побудова правової й соціальної держави за принципом справедливості й рівних можливостей.

Тобто з одного боку маємо офіційне визнання керівництвом Міністерства юстиції «негуманних умов тримання у звичайних, безкоштовних камерах», а з іншого – оголошення «торгів» на кращі умови. Виходить, посил на недостатнє фінансування пенітенціарної системи стає виправданням порушення принципів справедливості та рівності ув'язнених перед законом.

У ситуації, що аналізується, ми стоїмо на позиції, що важливими аспектами при реформуванні пенітенціарної системи України є урахування як принципів кримінально-правової політики, так і галузевого законодавства у сфері виконання покарань – за умов 100-відсоткового державного забезпечення системи кримінальної юстиції, до якої належить пенітенціарна.

У будь-якому випадку, варто пам'ятати «прописну істину» юриспруденції, згідно з якою «права однієї людини закінчуються там, де починаються права іншої людини», поширюючи її і на кримінально-виконавчі правовідносини. Така позиція не має перебувати осторонь реформаторських дій сучасного керівництва Міністерства юстиції України.

Більше того, не варто забувати, що одну з відмінних ознак будь-яких правовідносин складає метод правового регулювання, який у кримінально-виконавчому праві є в більшості випадків імперативним. Тому не варто «реформувати» кримінально-виконавчі правовідносини, запроваджуючи в них засади цивільно-правового принципу «оферти – акцепту», оскільки це може призвести до крайньої форми криміногенної зараженості кримінально-виконавчої сфери – зрощування кримінального елемента з посадовими особами органів і установ виконання покарань.

Отже, на підставі вищенаведених науково-прикладних аргументів, доходимо висновку, звертаючи увагу керівництва Міністерства юстиції України, як суб'єкта забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, що запровадження платних камер у слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України під гаслом «чергового реформаторського кроку» не має бути квазі-заміною належному фінансуванню потреб пенітенціарної системи, адже криє в

собі як криміногенні й інші інституціональні ризики, так і являє собою один зі способів порушення принципів справедливості та рівності перед законом відповідних суб'єктів правовідносин у сфері кримінальної юстиції.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 р. № 654-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80> (дата звернення: 29.06.2020).
2. Нецвєтасєв Є., Жупанов Д. Моніторинг пенітенціарної реформи в Україні у 2016–2019 рр. Київ: ГО «Український інститут з прав людини», 2019. 84 с.
3. Богатирьов І. Національна програма трансформації Кримінально-виконавчої системи в Пенітенціарну систему України: проект. Юридичний вісник України. № 3 (1280) (24–30 січня 2020 року). С. 11.
4. Про затвердження Порядку проведення експериментального проєкту щодо платної послуги з надання поліпшених побутових умов та харчування особам, узятим під варту, в слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України: наказ Міністерства юстиції України від 06.05.2020 р. № 1587/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0405-20#Text> (дата звернення: 29.06.2020).
5. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 3–4. Ст. 21.
6. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30.06.1993 р. № 3352-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 35. Ст. 360.
7. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2018 р. № 2823/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18> (дата звернення: 29.06.2020).
8. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України: наказ Міністерства юстиції України від 14.06.2019 р. № 1769/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-19> (дата звернення: 29.06.2020).
9. Створення платних камер у СІЗО – це дискримінація в'язнів. Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL: <https://helsinki.org.ua/articles/stvorennia-platnykh-kamer-u-sizo-tse-dyskryminatsiia-v-iazniv/> (дата звернення: 29.06.2020).

Мазка Н. Б.

Суддя Макарівського районного суду Київської області

смт Макарів, Україна

ОГЛЯД ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ. ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ КЛОПОТАНЬ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ. ПІДМІНА ПОНЯТЬ

Недоторканість житла чи іншого володіння особи – є однією з важливих, закріплених на законодавчому рівні гарантій прав та основоположних свобод людини і громадянина.

Так, відповідно до вимог ст.30 Конституції України, не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду [1].

Згідно вимог ст.237 КПК України, з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів. Огляд житла чи іншого володіння особи здійснюється згідно з правилами цього Кодексу, передбаченими для обшуку житла чи іншого володіння особи [2].

Виходячи з наведених норм, підставами для проникнення до житла чи іншого володіння особи є:

- вмотивована ухвала слідчого судді;
- згода власника чи іншого володільця майна на проведення;
- огляду/обшуку.

Проте, законодавством також передбачено, що в невідкладних випадках, а саме, коли мова йде про:

- врятування життя людей та майна;
- безпосереднє переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину;
- прокурор, слідчий (за погодженням з прокурором) мають право

увійти до житла особи без ухвали слідчого судді, після чого невідкладно звернутися до суду з клопотанням про надання дозволу на проведення вказаної слідчої дії.

Проте, під час розгляду кримінальних справ, часто постає питання про визнання протоколів огляду місця події недопустимими доказами, з посиланням на те, що фактично було проведено обшук житла чи іншого володіння особи.

Мова йдеться про так звану підміну понять органом досудового розслідування, коли під час проведення слідчої дії здійснюється проникнення до місць, недоступних для звичайного спостереження (шаф, шухляд, інших меблів), і вказана слідча дія оформлюється протоколом огляду місця події (проведена до внесення відомостей до ЄРДР) та без ухвали слідчого судді.

Результатом огляду може бути лише візуальне спостереження об'єктів і відображення відомостей про них у процесуальних документах.

У випадку, коли результатом є вилучення предметів чи речей, а також проникнення слідчого/прокурора до місць, які є недоступними для звичайного спостереження і потребують додаткових дій/рухів, крім візуального спостереження – вказана слідча дія є фактично обшуком, оскільки є втручанням в недоторканість житла та повинна бути здійснена лише на підставі ухвали слідчого судді.

Проаналізувавши судову практику, можна стверджувати, що така підміна понять органом досудового розслідування здійснюється не рідко.

Суди, визнають такі протоколи огляду місця події недопустимими доказами, що значно ускладнює процес встановлення об'єктивної істини по справі.

Зокрема, постановою ВС ККС по справі №380/157/14-к від 19.03.2019 року, докази визнані недопустимими з посиланням на те, що: «...Отже, проведений органами досудового розслідування 17 січня 2014 року огляд місця

події фактично є обшуком, який згідно приписів ч.2 ст.234 КПК здійснюється лише на підставі ухвали слідчого судді. Оскільки з зазначеним клопотанням до слідчого судді прокурор, слідчий не звертались, тому згідно з ч.3 ст.233 КПК встановлені внаслідок такої слідчої дії докази є недопустимими й не можуть бути використані при прийнятті процесуальних рішень. Зважаючи на зазначене, колегія суддів погоджується з висновком про те, що вказана слідча дія відбулася з порушенням вимог кримінального процесуального закону, а протокол огляду місця події від 17 січня 2014 року та таблиця зображень до нього правомірно були визнані недопустимими доказами [3].

Огляд житла або іншого володіння особи може проводитися не лише за ухвалою слідчого судді, а й за згодою власника чи іншого володільця майна.

Добровільність згоди володільця житла не рідко ставиться стороною обвинувачення під сумнів.

В постанові ВС ККС від 22.05.2019 року по справі №640/2449/16-к, вказано, що для з'ясування допустимості доказів, отриманих під час огляду в житлі чи іншому володінні особи, якщо наявність та/або добровільність згоди володільця ставиться стороною під сумнів, суд має виходити із сукупності всіх обставин, що супроводжували цю слідчу дію, враховуючи, але не обмежуючись, наявністю письмового підтвердження такої [4].

Тобто, суд під час оцінки доказів повинен перевірити чи надавалася така згода належною особою, а саме володільцем майна; чи не було вчинено жодного тиску з боку органу досудового розслідування та/або сторонніх осіб щодо отримання такої згоди; коли саме була надана така згода, до проведення процесуальної дії чи вже після неї.

Щодо критеріїв, яким повинна відповідати згода власника або іншого володільця майна як підстава для проникнення до житла чи іншого володіння особи, то потрібно визначені наступні:

- згода повинна бути безумовною;
- добровільною;

- письмовою.

Відсутність письмової згоди володільця майна на проведення огляду житла в матеріалах кримінального провадження може значно утруднити процес доказування та суттєво затягне судовий розгляд.

Щодо питання розгляду слідчим суддею клопотання про надання дозволу на огляд житла чи іншого володіння особи, то чинним КПК не врегульована ситуація, коли слідчий/прокурор були повідомленими належним чином про час та місце слухання справи, проте з невідомих суду причин на розгляд не з'явилися.

Слідчий суддя у даному випадку повинен враховувати:

- обмежені строки розгляду вказаного клопотання;
- вказівку в КПК України на обов'язковість участі слідчого//прокурора
- в судовому засіданні;
- проведення судового засідання із обов'язковим застосуванням відео-
- та аудіофіксації.

Проаналізувавши судову практику, можна зробити висновок: більшість судів все ж таки розглядають клопотання про дозвіл на проведення огляду житла чи іншого володіння особи без присутності слідчого/прокурора, проте в його задоволені – відмовляють, посилаючись на те, що однією із загальних засад кримінального провадження є змагальність сторін, суд лише створює умови для реалізації сторонами процесуальних прав та виконання ними процесуальних обов'язків, а сторона обвинувачення не забезпечила в даному випадку подання необхідних доказів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

PLENARY SESSION

2. *Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.*
3. *Єдиний державний реєстр судових рішень : URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80681410>.*
4. *Єдиний державний реєстр судових рішень : URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82001802>.*

Петков С. В.

Доктор юридичних наук, професор

професор кафедри військового права Військового інституту Київського

національного університету ім. Т. Шевченка

**ВЧИНЕННЯ ПРОСТУПКУ – ПІДСТАВА ДИСЦИПЛІНАРНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ:
ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЮ ПОСТРАДЯНСЬКОГО
ЗАКОНОДАВСТВА**

Досягнутий в історичному розвитку тип громадянського суспільства відрізняється системою взаємодії в правових межах вільних і рівноправних індивідів (громадян) і їх добровільно сформованих об'єднань, які перебувають у відносинах конкуренції і солідарності, поза прямим втручанням держави, орієнтованого на створення реальних можливостей використання належних їм прав і свобод [1, с. 79]. При цьому громадянське суспільство і правова держава взаємодіють на засадах рівноправного партнерства - взаємної відповідальності за виконання свого комплексу соціальних, в тому числі юридичних, обов'язків, включаючи забезпечення і підтримання спільно вироблених і встановлених правил громадського порядку.

Відповідно, за порушення встановлених в суспільстві правил суб'єкт несе юридичну відповідальність. В юриспруденції виділяється два методи правового регулювання: імперативний і диспозитивний. Диспозитивний метод застосовується в правовідносинах приватного права. І якщо порушення впливає з договірних відносин, то відповідальність сторін може бути передбачена договором або Цивільним кодексом України [2].

Рух до людиноцентризму і гуманізації правового регулювання в умовах громадянського суспільства і демократичної правової держави неможливо без переосмислення понять адміністративного правопорушення (проступку) і адміністративної відповідальності, її предмета і меж [3], а також галузевого розмежування адміністративного права і права громадського порядку.

Ступінь суспільної небезпеки є лінією поділу не тільки для дефініцій «злочин» і «проступок» але і для юридичної відповідальності за їх вчинення. Наявність такої правової аксіоми змушує зробити пошук термінологічного позначення відповідальності за вчинення проступку.

Імперативний метод притаманний адміністративним та іншим правовідносинам публічного права. Так, відповідальність за правопорушення (делікт) в країнах континентальної правової сім'ї регламентується законодавством. В Україні відповідальність за вчинення злочину як суспільно небезпечного діяння настає відповідно до Кримінального кодексу України і за своєю суттю є кримінальною відповідальністю [4].

Головне завдання, які вирішує суспільство для досягнення мети - захист суспільних відносин від злочинних посягань - покарати винного за вчинення злочину, здійснивши відплата за вчинене злодіяння; показати іншим членам суспільства, схильним до девіантної поведінки, що покарання невідворотне.

Найбільш несприятливою санкцією за порушення норм кримінального законодавства є позбавлення волі. Серед інших кримінально-правових санкцій є пов'язані з обмеженнями певних конституційних прав, наприклад - що передбачають конфіскацію майна.

За вчинення проступку - незначного, суспільно-шкідливого діяння, що порушує встановлені правила поведінки в тій чи іншій сфері суспільно-економічного життя - повинна наступати дисциплінарна відповідальність. Адже правопорушник порушив саме дисциплінарні приписи поведінки в громадському транспорті, на виробництві, на природі, під час проходження митного контролю і так далі.

Головним завданням дисциплінарної відповідальності, серед інших, є перевиховання особи, яка вчинила незначне порушення встановлених в суспільстві правил, закріплених в законодавстві, а також попередження подальших протиправних проявів. Такими заходами впливу в першу чергу повинні стати наступні стягнення: попередження, штраф, громадські (публічні) роботи.

Лінією розмежування між кримінальною відповідальністю та адміністративною відповідальністю є суспільна небезпека вчиненого діяння [5, с. 74-81].

Відповідно до викладеного, норми деліктного законодавства України вимагають подальшого вдосконалення в рамках людиноцентристського підходу, що орієнтує на зниження рівня криміналізації адміністративного законодавства [6]. При цьому повинно відбуватися обмеження малоефективних жорстких покарань (позбавлення волі) на користь застосування штрафних санкцій. А також зменшення карального і адміністративного впливу держави на користь правозахисної функції, на ослаблення адміністративного тиску на користь публічно-сервісних функцій [7, с. 229-264; 8, с. 10].

Дисциплінарна відповідальність - вид юридичної відповідальності, основним змістом якої виступають заходи стягнення, що застосовуються посадовою особою до порушника встановлених правил поведінки - здійснення проступку, в певній суспільно-економічній сфері. Дисциплінарна відповідальність носить в основному виховний характер по відношенню до правопорушника.

Таким чином, в сфері громадського порядку дисциплінарна відповідальність настає за проступки, що порушують приписи публічного порядку. Таку відповідальність слід відрізнити від дисциплінарної відповідальності в зв'язку порушеннями трудової, військової, поліцейської, протипожежної та інших різновидів дисципліни, передбачених трудовим законодавством, дисциплінарними статутами, базовими кодексами і законами регулюють діяльність відповідних органів.

Отже, становлення і розвиток громадянського суспільства, організованого в демократичне, соціальна, правова держава, відповідно до принципу народного суверенітету призводить до змін самої суті деліктологічних правовідносин, повернення до постулатів теорії права (в контексті відродженого природного права). Відокремлення приписів і санкціонованих звичаїв громадського порядку в самостійну галузь права шляхом включення в її

інститути публічних правил, що регулюють цей порядок, утворює систему норм публічно-правового порядку.

Запропонована диференціація і систематизація юридичної відповідальності, є підставою приведення системи законодавства у відповідність з аксіомами теорії права (юриспруденції), що базуються на постулатах римського цивільного права. Це сприятиме поліпшенню як публічного порядку, зокрема, так і розвитку інститутів громадянського суспільства, демократії та утвердження верховенства права, в цілому. А також гуманізації юридичної відповідальності, поширення виховно-психологічних заходів соціальної (моральної) відповідальності, зміцнення дисципліни соціального співіснування, вихованню самодисципліни громадян як складової індивідуального правосвідомості.

Список використаних джерел:

1. Скакун О. Ф. *Теорія держави і права*. Київ: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. 520 с.
2. *Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV*. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. *Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / за заг. ред. С. В. Петкова*. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 792 с. С. 66–72, 420–424.
4. *Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III*. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
5. Петков С. *Поділ правопорушення (delictum) за ступенем суспільної небезпеки на проступок (суспільно шкідливе діяння) та злочин (суспільно небезпечне діяння) в контексті реформування кримінальної юстиції*. *Публічне право*. 2020. № 1 (37). С. 72–84.
6. *Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III*. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
7. *Адміністративне право України. Повний курс: підручник / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін*. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.

ДЕРЖАВНА БЕЗПЕКА

Колб О. Г.

доктор юридичних наук, професор,

Заслужений юрист України

професор кафедри політології, управління та державної безпеки

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Колб Р. О.

аспірант Волинського національного університету імені Лесі Українки

**КОРУПЦІЯ – ЯК ОДНА ІЗ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ
УКРАЇНИ**

Результати вивчення практики свідчать про те, що корупція з часів незалежності України (1991 р.) по сьогодні є одним з найнебезпечніших соціально-правових явищ, яке не тільки не дозволяє створити засади правової, демократичної та соціальної держави відповідно до положень ст. 1 Конституції України, але й не дає можливості підвищити рівень захищеності у цілому основ національної безпеки. Зокрема, саме корупційні прояви (політичні, корпоративні, безпекові та інші тому подібні мотиви) призвели до втрати Україною Криму та окупації Російською Федерацією значної частини території нашої держави на Донбасі.

Як у зв'язку із цим зазначено у розділі 1 «Загальні положення» Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, судова система України та суміжні правові інститути існують для захисту прав, свобод та законних інтересів юридичних осіб, інтересів держави шляхом своєчасного, ефективного і справедливого вирішення правових спорів на засадах верховенства права. При цьому, серед основних чинників, які негативно впливають на ефективність судової та правоохоронної діяльності в Україні, особливе місце і роль займають корупційні прояви, які стали наслідком

малорозвинених інститутів внутрішнього та зовнішнього контролю в рамках боротьби з корупцією.

У свою чергу, у розділі 1 «загальна частина» Національної стратегії у сфері прав людини, у цьому контексті закріплено положення про те, що затвердження даної Стратегії зумовлено необхідністю вдосконалення діяльності держави щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, вирішення системних проблем у зазначеній сфері, особливо з урахуванням факту окупації частини території нашої держави та військової агресії на Донбасі. Більш того, поряд з вирішенням даного стратегічного завдання, невідкладними є на сьогодні й зусилля щодо зміцнення національної безпеки та реформування державного управління з урахуванням існуючої у ньому корупційної складової.

Таким чином, слід визнати, що в наявності складна прикладна проблема, яка потребує негайного вирішення, у тому числі й на доктринальному рівні, що й обумовило вибір теми та об'єкта даної наукової статті.

Вивчення наукових, навчально-методичних та інших тому подібних видань (посібників, коментарів до законів, рекомендацій тощо) показало, що проблемами боротьби з корупцією досить активно та продуктивно займаються такі учені, як О. М. Бандурка, Ю. В. Баулін, І. В. Борисов, І. Г. Богатирьов, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, В. К. Грищук, О. М. Джужа, І. М. Копотун, О. Є. Користін, О. М. Костенко, М. І. Мельник, О. М. Литвинов, О. М. Литвак, В. О. Навроцький, П. Л. Фріс, В. І. Шакур, М. І. Хавронюк та інші науковці.

Поряд з цим, з урахуванням сьогоднішніх соціально-політичних, воєнних, фінансово-ресурсних та інших реалій, що склались в нашій державі, розробка проблем, що стосуються забезпечення національної безпеки України, є актуальною та такою, що має теоретико-прикладне значення.

Як свідчить практика запобігання корупції в Україні, особливо в контексті останніх рішень Конституційного Суду України [1], зазначене суспільно небезпечне явище на сьогодні є глобальною проблемою нашої держави та виступає однією зі загроз національній безпеці [2, с. 36-40].

У той самий час, у преамбулі Закону України «Про національну безпеку України», з цього приводу зроблена ремарка (звернута увага) про те, що даний нормативно-правовий акт визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та головні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз [3], що ніяк не співвідноситься з сьогоденнішніми реаліями, які склались у нашій державі.

Якщо звернутись до соціально-правової природи існування корупції в Україні, яке у тому числі виступає загрозою для основ національної безпеки, то можна прийти до висновку, що На сьогодні жодний суб'єкт законодавчої ініціативи, що визначений у ст. 93 Конституції України (Президент України, народні депутати та Кабінет Міністрів України), не несе будь-якої юридичної відповідальності за подачу у Верховну Раду України завідомо колізійного законопроекту, який суперечить ст. 8 Основного закону та порушує принцип верховенства закону.

Більш того, у розріз вимог ст. 103 Регламенту Верховної Ради України, такі законодавчі ініціативи виносяться на розгляд її пленарного засідання навіть у випадках, коли є негативний експертний висновок відносно поданого законопроекту [4], що можна кваліфікувати як корупційне правопорушення, вчинене шляхом використання зазначених в ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» особами наданих їм службових повноважень (у даному випадку – народними депутатами України) [2].

Зокрема, як це витікає із змісту ч. 1 ст. 1 зазначеного Закону, корупцією визнається використання особою, вказаною у ч. 1 ст. 3 цього Закону (а це всі суб'єкти законодавчої ініціативи у тому числі), наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка /пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

При цьому, вказаний склад корупції має бути, наприклад, матеріальним наслідком, тобто буде закінченим після висновку Конституційного Суду України щодо невідповідності поданого суб'єктом законодавчої ініціативи проекту закону вимогам Основного закону України.

Такий підхід дозволить не тільки запобігти ризику збільшення кількості конституційних звернень у даний Суд, але й знизить рівень корупційних проявів, у цілому, в законотворчій діяльності.

Без сумніву, якщо не ліквідувати, нейтралізувати, блокувати зазначену детермінанту, тобто не встановити юридичну відповідальність суб'єктів законодавчої ініціативи за подання, розгляд та прийняття законопроектів, які суперечать Конституції України, то й надалі корупція руйнуватиме визначені у законі основи національної безпеки нашої держави.

Як видається, логічним у зв'язку з цим було б доповнення ст. 89 Регламенту Верховної Ради України положенням такого змісту:

«За подання та подальше лобіювання законопроектів, що суперечать Конституції України та відносно яких є негативні експертні висновки по суті, суб'єкти законодавчої ініціативи несуть передбачену законом юридичну відповідальність.

Аналогічну відповідальність несуть й ті керівники Верховної Ради України та її комітетів, які сприяють розгляду та прийняттю таких законопроектів на сесії Верховної Ради України».

Крім цього, враховуючи, що зазначена діяльність виступає у сьогоденні реальною загрозою національній безпеці України, слід доповнити Конституцію України спеціальним розділом (зокрема, XII-1) «Юридична відповідальність за порушення Конституції України», на чому тривалий час наполягають учені-конституціоналісти [5, с. 12-35].

Зокрема, варто у зв'язку з цим доповнити Основний закон України ст. 153-1 «Юридична відповідальність суб'єктів законодавчої ініціативи України» та викласти її у наступній редакції:

«Визначені в Конституції України суб'єкти законодавчої ініціативи несуть передбачену законом юридичну відповідальність за порушення визначеної Регламентом Верховної Ради України процедури подання, розгляду та прийняття розроблених ними законопроектів або за корупційні правопорушення щодо їх лобіювання у випадках, коли Конституційний Суд України визнав своїм рішенням їх невідповідність Конституції України».

Список використаних джерел:

1. Рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положенням Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/na13d710-20#Text>
2. Запобігання корупції : підручник / Б. М. Головін, О. Г. Колб, В. Ф. Оболенцев та ін. / за заг. ред. Б. М. Головіна. Харків : Право, 2019. 296 с.
3. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.
4. Про регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010 р. (редакція від 03.10.2020) / № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
5. Скрипнюк О. В. Сучасна конституційно-правова доктрина України : у 5 т. / Ю. П. Битяк, Ю. Г. Барабаш, М. П. Кучерявенко та ін. / за заг. ред. Ю. П. Битяка. Харків : Право, 2013. Т. 2: Публічно-правова доктрина України. Правова доктрина України. С. 12-35.

ПЕДАГОГІКА; ФІЛОЛОГІЯ

Литвиненко М. В.

*кандидат медицинских наук, доцент кафедры нормальной и патологической
клинической анатомии*

Одесского национального медицинского университета

г. Одесса, Украина

Артемов А. В.

*кандидат медицинских наук, заведующий лабораторией патологической
анатомии и консервации тканей*

Института глазных болезней и тканевой терапии имени В.П. Филатова

г. Одесса, Украина

**ВОЗМОЖНОСТИ ДИСТАНЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В
ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ПРОЦЕССЕ**

Длительный карантин в связи с объявленной ВОЗ пандемией коронавирусной болезни (COVID-19) потребовал перехода педагогических работников ВУЗов на новую форму коммуникации со студентами, обычно именуемой дистанционным обучением. Однако применительно к данной ситуации правильнее говорить об использовании дистанционных технологий в образовательном процессе, так как дистанционное обучение является особой формой получения образования, предусмотренной законом. При этом надо отметить, что закон о высшем образовании, рассматривая формы и виды обучения, предполагает очный характер взаимодействия между студентами и преподавателем в ходе учебного процесса. Хотя этот же закон дает право учебному заведению устанавливать иные формы и виды образовательного процесса, в контексте закона онлайн обучение не прописано как особая форма или особый вид учебного процесса. Так, согласно ст.49 Закона о высшем образовании, в Украине предусмотрены две формы обучения – очная (дневная и вечерняя) и заочная, или дистанционная. Выбор формы обучения закреплен

за получателем высшего образования (ст.4 Закона) [1], и закон не дает ВУЗу права изменять ее без согласия самого соискателя. В положении о дистанционном обучении, утвержденном приказом МОН Украины № 466 от 25.04.2013 [2], подчеркивается, что дистанционное обучение является отдельной формой обучения, тогда как дистанционные технологии представляются эффективным способом реализации данного обучения в современных условиях. Кроме того, подготовка специалистов и проведение дистанционной формы обучения требует лицензии министерства. Напротив, с объявлением картина, переход высших учебных заведений на дистанционное обучение, с заменой традиционных форм очного обучения, осуществлялся в рамках компетенций самих учебных заведений. В этой связи выглядят поспешными заявления некоторых пропагандистов данных методов о юридической урегулированности этой темы. Резонно будет заметить, что этот переход в значительной мере связан с форс-мажором и отсутствием при данных обстоятельствах альтернативы в осуществлении такой общественно важной деятельности как образование. Очевидно, что как сами ВУЗы, так и подавляющее большинство преподавательского состава не были готовы к экстренной смене педагогической модели, а многие из старшего поколения преподавателей вообще не имели опыта использования сервисов удаленной видеосвязи, тем более что в рамках служебных обязанностей преподавателям очного обучения не предписано владеть онлайн методами. Так или иначе, произошедшая трансформация учебного процесса, привнесшая в очное обучение элементы заочного (дистанционного) образования, состоялась, и уже можно сделать некоторые выводы о ее роли в учебном процессе и перспективах использования.

Обсуждая здесь позитивные и негативные стороны организации учебного процесса в онлайн, мы опираемся на собственный опыт преподавания патоморфологии студентам медицинских ВУЗов. Хотя развитие информационных технологий создало возможности для внедрения онлайн обучения в учебный процесс, преодоление технических проблем автоматически

не приводит к решению вопросов педагогического характера. Для понимания роли и места онлайн обучения еще предстоит системный анализ с принятием оценочных решений и созданием моделей педагогического дизайна. Пока же онлайн обучение в большей мере копирует традиционные методы аудиторных занятий в режиме видеоконференций. При этом не был предложен какой-либо педагогический дизайн, необходимый для подготовки реального дистанционного обучения. Ведь в начале просто отсутствовал опыт и понимание формата взаимодействия со слушателями, без чего трудно определить структуру учебного материала и характер контента для адаптации к новым условиям обучения. Отсутствие профессионального подхода, естественно, привело к тому, что с обеих сторон у участников образовательного процесса стало складываться мнение о малой привлекательности и низкой эффективности такого обучения. Для преодоления негативных стереотипов онлайн обучения необходимо установление обратной связи, позволяющей увидеть, как студенты чувствуют себя в новом информационном формате; также целесообразно изучение мнений студентов через привлечение их к оценке учебного процесса, например, через обмен постами на форуме Moodle и даже в ходе учебного процесса. Пока же мониторинг ситуации, а также ее модерация осуществляются самими преподавателями, накапливающими негативный и позитивный опыт онлайн обучения. Уже сейчас, имеющийся опыт применения онлайн обучения позволяет сделать некоторые выводы о целесообразности и перспективах его использования в традиционном учебном процессе. При этом обращаем внимание на принципиальное различие между нынешним онлайн обучением и дистанционным обучением как особой формой образовательного процесса. Во многом в связи с этой особенностью онлайн обучение сохранило привычный дизайн традиционного аудиторного занятия, не приняв на вооружение такой распространенный для дистанционного образования метод как асинхронное обучение, где присутствие преподавателя нередко заменяют скринкасты или автовебинары. Тем не менее, сохранив синхронный характер общения, онлайн обучение утратило один из важнейших

элементов аудиторного занятия – возможность преподавателя оценивать реакцию студентов. Конечно, есть очевидные социальные выгоды онлайн обучения, связанные со снижением затрат на проведение обучения, включая расходы на аренду помещений, поездок к месту учёбы – как со стороны учащихся, так и преподавателей. Сюда же можно отнести логистические преимущества, связанные с повышением эффективности планирования учебного процесса, сведение к минимуму опозданий, улучшение посещаемости. Ставшие популярными занятия в Zoom-е предоставляют возможность повысить качество обучения за счет практически неограниченного наполнения аудиторных занятий демонстрационным материалом – как заранее подготовленного, так и непосредственно заимствованного из интернета. Такая опция особенно выгодна при преподавании морфологических дисциплин, в частности патоморфологии. Например, использование микроскопа с цифровой видеокамерой дает возможность изучения гистологических препаратов одновременно всей аудитории. Такую интерактивность обучения трудно осуществить вне онлайн присутствия. Всё это даёт возможность улучшить освоение практических навыков, чего обычно недостаёт традиционному обучению, как правило, перегруженному теоретической частью при ограниченном наборе мнемонических приемов. Что же касается теоретической части, то здесь также имеется возможность улучшения качества восприятия материала за счет дополнения вербального общения синхронным текстовым дублированием, а также введением элементов графики и анимации, использованием методов скрайбинга. Тем не менее, многочисленные мнемонические приёмы, становящиеся доступными именно в онлайн обучении, обесцениваются при отсутствии серьезной мотивации у студентов. При этом надо учесть, что сложившаяся практика вебинара, скринкастинга или обучающих курсов опирается на изначальную заинтересованность аудитории в том или ином контенте, что стало очевидным уже на начальном этапе внедрения дистанционных технологий. К сожалению, немалая часть студенческой аудитории сужает мотивацию до конечной цели, связанной с

приобретением высшего образования. Такую общую мотивационную установку сложно направить на понимание важности конкретных дисциплин, особенно непрофильных или фундаментально-теоретического плана, менее связанных с практическими специальностями, на получение которых нацелено, в частности, большинство обучающихся в медицинских ВУЗах. В значительной мере по этой причине дистанционное обучение не может потеснить или, тем более, заменить очное обучение, для которого не видеоряд, а преподаватель остаётся главным фактором обеспечения мотивационной составляющей учебного процесса. Поэтому основным итогом нашей практики использования инфокоммуникационных технологий в образовательном процессе состоит в том, чтобы выделить отдельные опции онлайн обучения для закрепления их в системе очного образования. Так, онлайн обучение с успехом может войти в практику предэкзаменационной подготовки и консультаций, когда у студентов повышается предметная мотивация в связи с нацеленностью на сдачу экзамена. Здесь роль преподавателя в организации учебного процесса отходит на второй план, и возрастает значение отмеченных выше мнемонических преимуществ онлайн обучения. Также очевидно преимущество онлайн обучения при проведении индивидуальных консультаций и отработок пропущенных занятий, что оправданно не только с педагогических позиций, но удобно в логистическом плане, расширяя возможности преподавателей в организации своего рабочего времени и позволяя отдельным студентам поддерживать обучение в ситуациях, затрудняющих очное общение. Понятно, что рассмотренные достоинства онлайн обучения могут быть по-разному адаптированы применительно к специфике ВУЗа и учебных дисциплин.

Список использованных источников:

1. *Про вищу освіту : Закон України від 25.09.2020 р. № 1556-VII, підстава - 849-IX.*
2. *Про затвердження Положення про дистанційне навчання : наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р. № 466. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 3 квітня 2013 р. № 703/23235.*

Мединська Н. М.

*доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри української мови та літератури, проректор з навчально-методичної роботи Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

СЕМАНТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ДІЄСЛІВ ДІЇ, ПРОЦЕСУ, СТАНУ ЯК ВИРАЗНИКІВ ДИНАМІЧНОЇ ОЗНАКИ

Функційна граматики орієнтована на опис системи функційно-семантичних полів у мові, що об'єктивують семантику функційних категорій таких, як: аспектуальність, темпоральність, персональність, посесивність, локативність та ін., до яких треба віднести й ознаковість.

Виділення лексико-граматичного поля ґрунтується на інтегральній семі, яка об'єднує всі слова певної частини мови.

У дієслові – це динамічна ознака. Групування дієслівних лексем відображає особливості лексичної семантики слів, що становлять ядро поля та тих, які займають ближчі до центру поля або перебувають на крайній периферії. Слова кожного розряду (групи) мають властиві йому (їй) граматичні категорії, кодовані граматичні форми вираження граматичних значень, характеризуються за комунікативними функціями у структурі речення. Як зауважує В. В. Виноградов «семантична структура дієслова ємкіша і гнучкіша, ніж усіх інших граматичних категорій» [2, с. 426]. О. В. Бондарко зазначає, що «функційна граматики намагається розкрити особливого роду систему... – систему закономірностей і правил функціонування мовних засобів, що служать для передачі смислу висловлення» [1, с. 3].

Лексико-семантична класифікація дієслів належить до кола основних проблем і напрямків сучасної лексичної семантики.

Дієслово – це частиномовний клас, спеціалізований на вираженні динамічної ознаки. Із семантикою дії дослідники логічно пов'язують і семантику стану як вираження статичної ознаки. За такого підходу дієслово

постає неоднорідним ознаковим частиномовним класом. Проте українські мовознавці, зокрема І. Р. Вихованець, розмежували стан подільний, динамічний, який виражають дієслова із семантикою стану (напр.: *Юнак кохає дівчину*), і стан неподільний, результативний, який передають аналітичні віддієприкметникові дієслова (напр.: *Юнак закоханий*) [3, с. 13]. За такого підходу вважаємо за можливе кваліфікувати дієслово – єдиним частиномовним виразником динамічної ознаки, але в дієслів зі значенням дії ця ознака іманентна, а в дієслів зі значенням стану вона зумовлена динамічним характером експлікованого ними стану.

У новітній концепції семантичної структури українського дієслова до власне-дієслів стану прилягає група аналітичних віддієприкметникових дієслів зі значенням результативного стану, що є наслідком попередньо виконаної дії, та аналітичних відприслівникових дієслів, що характеризують за певними ознаками стан довкілля або зовнішній стан обмеженого просторового об'єкта.

Закордоні вчені-славісти (Ю. Д. Апресян, Л. М. Васильєв) класифікують дієслівну лексику на кілька основних груп: дієслова дії, діяльності, стану, буття, відношення або як позначення заняття, поведінки, осіб та процесів, подій, локалізації, стану, інтерпретування та ін.

В україністиці вчені виділяють різні групування дієслів (В. М. Русанівський, О. І. Леута, С. М. Дишлева, Г. В. Кутня, Н. В. Кавера). До основних відносять дієслова: дії, процесу, руху, стану, соціальних та ментальних дій, релятивні (відношення), місцеперебування, буття, характеристичні. До відмінних належать дієслова: екзистенційні, володіння, звучання та звуконаслідування, дієслова на позначення виникнення, появи, настання, модальні дієслова, фазові дієслова. В. М. Русанівський здійснив семантичну класифікацію дієслів української мови, виділивши 41 функціонально-семантичну групу [7, с. 157].

На основі логіко-граматичного підходу О. І. Леута визначив такі лексико-семантичні групи дієслів: дії, руху, стану, процесуальні, соціальних та

ментальних дій, релятивні (відношення), місцеперебування, буття, характеристики, екзистенційні, володіння [6, с. 9].

За ознакою наявності спільних сем та співвіднесеністю дієслівних одиниць з фактами дійсності С. М. Дишлева виокремила основні лексико-семантичні групи дієслів [4, с. 8]: 1. Дієслова дії (дієслова загальної фізичної дії, дієслова на позначення дії, яка спричиняє зміни в об'єкті, дієслова на позначення дії, яка створює об'єкт). 2. Дієслова руху та переміщення. 3. Дієслова релятивної семантики (дієслова ставлення, дієслова впливу, посесивні дієслова, дієслова залежності). 4. Дієслова стану і процесу (дієслова психічного стану, дієслова фізіологічного стану, дієслова на позначення переходу із одного стану в інший, дієслова на позначення фізіологічних процесів). 5. Дієслова ментальних і соціальних дій суб'єкта (дієслова фізичної чи інтелектуальної діяльності або відпочинку, дієслова мовлення, дієслова мислення, дієслова пізнання, дієслова сприйняття). 6. Дієслова звучання та звуконаслідування. 7. Дієслова буття. 8. Дієслова на позначення виникнення, появи, настання. 9. Дієслова характеристики (позначення кваліфікативних властивостей особи, позначення зовнішнього вияву ознаки дії або стану, позначення зменшення або збільшення вияву ознаки). 10. Дієслова просторової локалізації. 11. Модальні дієслова (волевияву, бажання, наміру, можливості) 12. Фазові дієслова [4, с. 8]. Здійснюючи парадигматичний аналіз предикатів процесу, Г. В. Кутня, виділила лексико-семантичні групи дієслів: фізичної сфери (зміни фізичних об'єктів); духовної сфери (процеси в духовному світі); соціальні зміни (зміни в економічних справах і соціальному становищі людей); процеси внутрішнього світу людей (зміни у поведінці, інтелектуально-творчої сфери, емоційно-психологічному стані) [5].

Категорія ознаковості в дієслові на лексичному рівні представлена як динамічна ознака предмета через предикативний зв'язок із субстанціальним (непредикатним іменниковим) компонентом – суб'єктом, у єдності з яким формує предикативну основу речення.

Отже, за ознакою динамічної ознаки в сучасній граматичній теорії визнають три типи дієслівних лексем: дієслова дії, процесу і стану. Ядро становлять дієслова, що позначають активну дію. Близько до ядра розташовані дієслова процесу, а дієслова стану обслуговують периферію семантико-синтаксичних відношень предикативності, хоч в актах мовлення можливі деякі зближення у функціонуванні тих чи тих груп дієслів

Список використаних джерел:

1. Бондарко А. В. *Теория функциональной грамматики; Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис.* Ленинград : Наука, 1987. 348 с.
2. Виноградов В. В. *Русский язык (Грамматическое учение о слове)* / под ред. Г. А. Золотовой. 4-е изд. Москва : Просвещение, 1990. 400 с.
3. Вихованець І. Р. *Основні питання морфології. Іменник. Прикметник. Числівник. Займенникові слова. Теоретична морфологія української мови: Акад. граматики укр. мови / за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця.* Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. С. 7–216.
4. Дишлева С. М. *Адвербіальна дистрибуція лексико-семантичних груп українських дієслів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01.* Київ, 2008. 18 с.
5. Кутня Г. В. *Структурно-семантична і функціональна характеристика предикатів процесу в сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01.* Львів, 2004. 18 с.
6. Леута О. І. *Структура і семантика дієслівних речень в українській літературній мові : монографія.* Київ : Такі справи, 2008. 208 с.
7. Русанівський В. М. *Структура українського дієслова.* Київ : Наукова думка, 1971. 315 с.

ФІЛОСОФІЯ

Вихованець З. С.

*докторантка кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої
політики*

*Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

ГРАМАТИЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СОЦІУМУ

Сьогодні безумовно актуальною залишається проблема інтеграції кожної окремої країни до нової архітекtonіки світового співтовариства. Зазначений процес може здійснюватися у сучасному інформаційному суспільстві тільки завдяки взаєморозумінню людей в системі певних соціальних структур, які створюються мовою різних національних культур і визнаються іншими суб'єктами відносин. Можемо констатувати, що процедура визначення внутрішніх граматичних закономірностей надає можливість дослідження та встановлення єдності мови зі свobodною волею людини, а цей процес є тісно пов'язаним з ідеологічними і політичними механізмами функціонування в суспільстві. Нами стверджується теза про те, що мова характеризує соціокультурні принципи мислення того чи іншого історико-цивілізаційного періоду, впливаючи у такий спосіб на соціально-економічну поведінку людини.

Людина у своїй професійно-трудо́вій діяльності стикається не тільки з теоретичними або психологічними проблемами, а постійно вирішує конкретні завдання соціально-виробничого характеру. Аналіз зазначеного проблемного поля культурної реальності тієї або іншої нації тісно пов'язане з дослідженням сучасного руху цивілізації до нових технологічних засад майбутнього життя людства. Активна гуманітарна дискусія про світові реалії фокусується на самих умовах існування цивілізації та проблемі інтеграції кожної окремої країни до нової архітектури світового господарського співтовариства. Але така орієнтація людини в сучасному цифровому суспільстві досягається тільки завдяки

міжкультурному взаєморозумінню, які створюються мовою різних національних культур та визнаються іншими людьми. Мова характеризує соціокультурні принципи мислення того чи іншого історико-цивілізаційного періоду, впливаючи в такий спосіб на соціально-економічну поведінку людини: мова, терміни, слова - це не самі речі, а те, як вони охоплюють ту чи іншу сферу діяльності, розкривають смисл і значення предметів. Саме слова переводять у підсвідомість, а потім у свідомий зміст речей, їх смисл існує в менталітеті кожного народу.

Період класичного раціоналізму надає нам зразки безпосередньої тотожності між словами і речами матеріального світу опосередковано завдяки мисленню, тим самим з'являється така категорія як слово-образ, а головним завданням наукового знання цього періоду стає дослідження мовного питання про те, яким чином звук може представляти ту або іншу річ навколишнього світу. Згодом починає доводитися положення про те, що здатність «виражати» є атрибутивною функцією мови. Причому така ситуація не є пов'язаною з процесом віддзеркалення речей, а відбувається вона завдяки тому, що забезпечує за допомогою слів волю тих людей, які на ньому розмовляють.

Отже, мова не є засобом, вона уособлює собою безперервний процес людської діяльності. Мова набуває ознак живого організму, якій нерозривно пов'язаний з життям того народу, волю якого він здійснює, саме від цього залежить глибинна відміна однієї мови від інших: «мови є явищем людським: вона зобов'язана своїм виникненням і розвитком свободі людини; мова є нашою історією, нашим спадком» [2, р. 50].

Такий інтегральний підхід забезпечує методологічну спрямованість у дослідженні лінгвістичних основ соціокультурних принципів, який спрямовується на пошук глибинних джерел соціально-економічної динаміки та пов'язаний з концептуалізацією складності і багатозначності культури, у межах якої визрівають не безконтрольні конфігурації, а фундаментальні складові простору суспільних наук і включений до нього людський ресурс: «Багаторівневий підхід до питань інтеграції народів, що асоціює, так би

мовити, контрапунктичне бачення людства, потребує переходу від реліктової стратегії єднання на унісонній основі до усвідомлення плюралізму його варіантів. Це значить, що треба враховувати не тільки сузір'я можливостей етнічного єднання, а й ситуації не можливостей. Адже коли етнічні колізії зачіпають архетипічний рівень ментальності певних народів, то в кожному разі їх треба не зводити, а розводити. І, навпаки, при політичних чи соціальних колізіях з солідним досвідом співіснування можна сподіватися на подолання будь-яких суперечностей на шляху їх інтеграції» [1, с. 192], - звертає увагу на складність зазначеного процесу видатний український філософ С. Кримський.

У свою чергу, концептуалізація як система достовірних знань, яка пояснює певні сторони чи властивості досліджуваних понять, положень, фактів на основі сформованої системи концепцій, надалі стає способом створення та розуміння, як нової соціально-економічної парадигми, так і практичних, дійових засад її реалізації. Але будь-яка соціально-економічна парадигма потребує ідеологічно-змістовної мотивації, яку, з методологічної точки зору, може забезпечити тільки оригінальна конфігурація відповідних соціокультурних принципів, її створення та функціонування. Можемо констатувати, що процедура визначення внутрішніх граматичних закономірностей надає можливість дослідження та встановлення єдності мови зі свобідною волею людини, а цей процес є тісно пов'язаним з ідеологічними і політичними механізмами функціонування в суспільстві.

Таким чином, якщо проводити своєрідну паралель між розвитком соціально-економічної теорії, як такої, та процесу формування мовленнєвих практик, то можна констатувати, що смисли у мові визначаються завдяки граматичним конструкціям. Активне використання в сучасних наукових дослідженнях культурологічної і герменевтичної методології як соціокогнітивного феномену стимулювало процес пошуку й обґрунтування таких понятійних структур, які б дозволяли зафіксувати реальну багатомірність соціально-економічних наук, їх заглиблення у конкретні способи виробництва та історичні контексти.

Справа полягає в тому, що в принципі всі наукові знання надають людській життєтворчості впевненості тільки тоді, коли вони визнані суспільством. Таке ставлення до наукових досліджень та їх результатів впливає із суспільного способу існування людини і мови, на якій вона мислить. Це означає, що доказовість, системність і критичність пізнання забезпечуються інформаційно-символічною узгодженістю суб'єктів завдяки використанню спільної мовної бази. У другому підході стверджується пріоритет герменевтики перед значенням свідомості, але не визнається феномен мови та можливості діалогових моделей у методології. Як показує сучасна світова практика економіко-виробничих відносин, подальший ефективний розвиток господарства може забезпечити тільки поєднання сильних сторін зазначених підходів.

Кардинальний поворот у переосмисленні чинників, на основі яких люди певним чином гуртувалися і утворювали соціокультурні спільноти відбувається у ХІХ ст. До зазначеного періоду основними чинниками, котрі об'єднували людей, вбачилися спільність мови, родинна спорідненості, релігійні вподобання тощо, але починаючи з ХІХ ст. таким чинником починає вважатися обмін речами, що виражалось в урізноманітненні торгівлі та формуванні тенденції до глобалізаційних процесів. Розширення торгівлі до планетарного масштабу позначалося специфічною індиферентністю до питань власності, культури і релігії. Продати, обміняти можна будь-яку річ, незалежно від того, ким і де вона виготовлена та яку релігію сповідують виробники. Як бачимо, все те, що слугувало перепоною для обміну товарами і грошима у минулі віки починаючи із ХІХ ст. поступається перед розгортанням такого обміну між державами і країнами. Завдяки таким змінам у суспільстві починають формуватися нові соціокультурні очікування. Зрозуміло, що економічна інтеграція і глобалізація суспільства можлива тільки тоді, коли для цього з'являються відповідні засоби. Спочатку таким засобом виступив механічний транспорт, який створив необхідні умови для планетарного обміну і спілкування людей, а подальше відкриття засобів радіозв'язку, телебачення тощо доповнило планетарне

спілкування. Більше того, вони посилили можливості інформаційно-пізнавальної діяльності і, зрештою, створили той «всесвітній розум», який сьогодні представлений міжнародною системою «Інтернет».

Отже, мовний потенціал створюється за рахунок акумуляції будь-якого знання реальних людських спільнот, опосередковано відображаючи глибинні структури їх соціального буття. У межах мови такі знання набувають свою унікальну системність і когерентність, що в кінцевому рахунку обумовлює відносну самостійність закономірностей існування мови, утворюючих можливість спілкування та розуміння між різними людьми у межах тієї або іншої сфери діяльності. Крім того, на фоні протиріч переходу до принципово нових засад економіки відбувається структурне ускладнення самого пізнавального процесу, який починає включати специфіку оцінки не тільки економіко-господарських знань, їх гуманітарного характеру та смислового поля культури, а й з'являється потужний комунікаційно-інформаційний фактор впливу на систему формування сучасних символів і знаків у світовому механізмі суспільних відносин. Зазначений процес надає процесам поступу і перетворенням нелінійний непрогнозований характер, тому проблематика сучасної пізнавальної діяльності людини залишається гостро актуальною та вимагає подальших дослідницьких зусиль.

Список використаних джерел:

1. Кримський С. Б. *Запити філософських смислів*. Київ : ПАРАПАН, 2003. 240 с.
2. Grimm T. *L'Origine du language*. Paris, 1859. 178 p.

Лукашук М. А.

аспірантка кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

м. Київ, Україна

СВОЄРІДНІСТЬ ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОЇ МАТРИЦІ СУЧАСНИХ ЗНАНЬ У СУСПІЛЬСТВІ НОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ

Світ ХХІ ст. увійшов у нову фазу інформаційно-високотехнологічного прогресу. Інноваційний тип розвитку є тією основною характеристикою, якою можна охопити сутність сучасних змін, що відбуваються в результаті глобалізації та цифрової революції. Вплив означених процесів відчувається у всіх сферах суспільної життєдіяльності, тому без комплексного аналізу інноваційної специфіки сучасної системи знань неможливо реалізувати національну стратегію ефективної модернізації соціально-економічної сфери життя, без якої українське суспільство не зможе перетворитися на конкурентоспроможний соціум європейського типу.

З огляду на нові реалії цифрового рівня цивілізації, лідерами у світовому господарстві стають такі країни, які орієнтуються на інноваційні моделі «економіки знань». І це не дивно, адже лише на інноваційній основі будь-яка організація чи суспільство може бути конкурентоздатним у певній сфері діяльності. Феномен інновації сьогодні охоплює фактично повний цикл соціального, виробничого, економічного, фінансового, споживацького функціонування. Як зазначає норвезький дослідник Ян Фагерберг, для реалізації інновацій організації залучають все «необхідне для виробництва знання, вміння, людські ресурси, маркетингові дослідження, ефективно функціонуючі системи розподілу, чітко вираховані фінансові ресурси тощо [2, р. 5], - як бачимо, у контексті нашого дослідження найважливішою характеристикою феномену інновації є його комплексність і багатомірність.

Філософія інноваційної діяльності охоплює буквально всі сфери життя сучасної людини. Застосування інноваційного підходу вимагає креативного стилю мислення і системної реалізації. Варто зазначити, що термін «інновація» був запропонований на початку ХХ ст. як категорія соціології культури і пов'язувалася з ідеєю дифузії культурних інновацій. Такий підхід зберігається і в сучасних наукових дослідженнях та означає диференційне просторово-часове розповсюдження нововведень в культурі. Інновації в такому випадку розглядаються як базові зміни в культурі та розповсюдження особливостей окремої культури за її межі, але тут виникало питання визначення якісної зміни інноваційних форм мислення та реальної поведінки. Така позиція всередині фахівців з культурної антропології визначала інновацію як те, що виходить за межі традицій, правил поведінки та звичаїв. Нагальним прикладом таких міркувань є думка У. Еко стосовно інновації та повторення, коли теорію «можливих світів» було проаналізовано у межах різниці авангардистської та постмодерністської естетики, а також проблеми мас-медіа і масової культури. З його точки зору серійність і повторення не заперечують інновації, наприклад, така думка: «якщо порівнювати з наукою, то можна казати, що ремісництво і промисловість засновані на застосуванні вже відомого закону до нового випадку. Мистецтво ж (а до «мистецтва» я відношу також літературу, поезію, кіно и т. і.) у цьому відношенні нагадує, скоріш за все, «наукову революцію»: кожний твір модерністського мистецтва встановлювало свій закон, пропонувало нову парадигму, новий спосіб сприйняття світу» [1, с. 51], - віддзеркалює сучасний підхід до зазначеної проблематики. Протиставлення інноваційних або традиційних підходів є основним постулатом, на який спираються дослідники, аналізуючи процеси перетворень у сфері культури та змістовних положень системи освіти, а «інновація» з психологічної точки зору була пов'язана з нездійсненими потребами, фрустрації всередині свідомості людини, але такі концепції мали у своїй більшості описовий характер.

Отже, ми визначаємо інновацію як початок практичного втілення нестандартної ідеї в структурний пласт певної культури, але немає нічого

абсолютного: те, що було надновим і вкрай важким для сприйняття людиною певного історичного періоду, тобто було для неї «високою технологією», через деякий проміжок часу ставало звичайною справою.

Загальна проблематика модернізації соціально-економічної системи має достатньо багато аспектів, з чим і пов'язаний значний інформаційно-джерельний масив. У той же час, в нашому дослідженні акцент робиться на такому актуальному питанні, як визначення найновітніших факторів і форм розвитку інновацій в національній системі сучасних знань. Тут відбувається оновлення та актуалізація термінологічно-категоріального та концептуально-теоретичного поля науково-освітніх інновацій, а також здійснюється визначення ключових тенденцій, які мають бути втіленими з метою проведення ефективних реформ та реальної модернізації всіх рівнів вітчизняної соціально-економічної системи. У цьому аспекті надзвичайно важливо, щоб така система гармонійно співпадала з мережею загальнокультурних процесів, домінантні тенденції яких задаються розвиненими західними країнами.

Аналізуючи категорію «інновація в системі освіти», важливо підкреслити, що саме освітній елемент є одним з базових в рамках будь-якої інноваційної діяльності. Іншими словами, освітня інновація є необхідним елементом феномену інновації загалом. Остання, з нашої точки зору, має розглядатися у нерозривному зв'язку і системній взаємодії із усіма іншими структурно-функціональними елементами цілісного процесу інноваційної активності особистості, організації, окремого суспільства і людства в цілому.

У цьому ж контексті важливо враховувати, що інноваційний процес в будь-якій сфері діяльності, привносить в неї докорінні зміни (сутнісні, виробничі, організаційні, соціальні тощо). Особливо актуальною така природа інновацій є для освіти, яка традиційно вважалася феноменом з потужним консервативним компонентом. За останні десятиліття дана позиція була відкинута, а нормою освітнього простору стає перманентний інноваційний стан, без якої сучасна освіта не може вважатися якісною та доступною. Інновація в освіті стала нормою та звичайним станом речей. Кожен суб'єкт

освітньої діяльності сьогодні має прагнути реалізовувати не загальні настанови, а власний креативно-творчий потенціал, щоб підтверджувати свою конкурентоспроможність. Це також враховується в рамках світоглядно-методологічної філософсько-рефлексивної матриці нашого дослідження.

Здійснюючи визначення саме категорії «інновація в системі освіти», ми дотримуємося тієї теоретичної позиції, за якої дана категорія має комплексний характер, включаючи цілу низку елементів, базовими з яких є індивідуальна ініціатива суб'єктів освіти, ініціативне прагнення до вдосконалення освітнього простору, компетентне ставлення до розуміння сутності освіти, прогностична здатність щодо визначення ефективності нововведень, технологічний інструментарій впровадження нових методів навчання і виховання, організаційне забезпечення імплементації нововведень тощо. Категорії якості, ефективності, результативності навчально-виховної діяльності в рамках сучасного філософсько-освітнього дискурсу є важливими, але відносними з урахуванням інноваційної динаміки освітнього простору. Із реалізацією нових технологій і методики навчання і виховання з'являються і нові критерії оцінювання ефективності освітньої діяльності, що також має враховуватися при побудові нової концептуально-теоретичної парадигми інноваційної системи освіти в нашій державі.

Для України сьогодні вкрай актуально якнайактивніше впроваджувати інноваційні технології освіти, адже за цим показником наша країна значно відстає від європейських країн. Це означає, що більшість суб'єктів національної системи освіти виявляються неконкурентоздатними на відкритому європейському ринку знань і компетенцій. Окрім того, саме інноваційна освіта є тією системою, що найадекватніше відображає творчий і духовний потенціал українського народу, особливо молодого покоління. В останні десятиліття Україна швидкими темпами втрачала власну науково-технологічну перспективність, що поступово призвело до мінімізації інноваційної конкурентоспроможності нашого суспільства. Сьогодні є очевидним той факт,

що без справжньої інноваційно орієнтованої модернізації національної системи освіти, Україна залишиться безнадійним аутсайдером цивілізаційного розвитку.

Отже, складність дослідження та аналізу феномену «інновації в системі освіти» полягає ще й в тому, що він поєднує в собі явища, що є абсолютно різними за природою: матеріальні і духовні. Тут важливі і екзистенціальні властивості особистості (прагнення до творчості, самореалізації, пошуку власних смислів тощо), і загальні структурні особливості соціуму (виробничі характеристики промисловості, широко застосовувані на певному етапі історії технології, здатність широких мас сприймати певні нововведення тощо). Освітні інновації поєднують в собі і культуру, і цивілізацію, і суспільство, і людину, і ту матеріально-технічну реальність, що оточує нас в повсякденному житті: така багатомірність феномену вимагає застосування всієї повноти теоретико-методологічного апарату для його дослідження.

Для подальшого дослідження нам необхідно більш детально проаналізувати сутність психологічної рефлексії інноваційних процесів у різних сферах діяльності. Достатньо тривалий проміжок часу терміном рефлексія оперувала тільки філософська наука, а витoki поняття «рефлексія» беруть свій початок від філософських концепцій відомої тріади античних філософів. Сучасне розгорнуте розуміння поняття «рефлексія» вказує на особливість людської природи, воно розкривається в можливості піднятися над самим собою і своїми внутрішніми станами, побачити їх ззовні з точки зору абстрактного або зовнішнього спостерігача. сутність психологічної рефлексії процесу вибору інноваційного розвитку може розглядатися у трьох таких напрямках, як самоусвідомлення, у процесах комунікації і кооперації, а також подальше дослідження процесів мислення людини.

Отже, можемо сформулювати визначення інноваційного характеру соціального процесу як технологічного детермінізму з власною логікою розвитку, що має емерджентний характер, виступаючи фінальною детермінантом системи соціальних перетворень та культурних модифікацій.

Список використаних джерел:

1. *Эко У. Инновация и повторение. Между эстетикой модерна и постмодерна.*
URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Eko/Inn_Povt.php
2. *Fagerberg J. Innovation: A Guide to the Literature. The Oxford Handbook of Innovation. Oxford: Oxford University Press, 2006. P. 3–27.*

Носач Б. О.

*аспірант кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої
політики*

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

м. Київ, Україна

ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ЛЕКСИЧНОГО ЗНАЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ТЕРМІНУ

Бурхливі реалії життя сучасної світової спільноти та нові умови існування кожної країни у сфері цифрових технологій загострює соціально-економічні амбіції кожного учасника світових подій. Запекла конкуренція між державами за різні види ресурсів і владний інтерес у вирішенні соціально-політичних ситуацій дотепер історично надає сфері військової діяльності пріоритетне значення. Відповідно формується об'єктивна необхідність номінації великої кількості нових понять та безперечної актуальності набувають операції семантичного аналізу для з'ясування значення таких неоднозначних у суспільстві постсучасності концептів як мілітарна діяльність, патріотизм, героїзм, війна, агресія тощо. Зрозуміло, що зазначена термінологія стосується не стільки військової сфери спілкування, скільки несе в собі загальнокультурне значення проблематики філософії війни.

Необхідно вказати на те, що такі концепти достатньо довго використовувалися як термінологія військової справи, а сам аналіз зазначених понять набував лінгвістичного характеру. Наприклад, онтологічний зміст загального родового поняття «мир» у військовій філософії включає в себе «війну» як один зі способів процесу перетворення навколишнього світу людиною, на підтвердження можемо звернутися до думки авторів нової монографії, що була присвячена проблематиці онтології війни і миру Б. О. Парахонського та Г. М. Яворської: «стан війни означає комплекс дій, спрямованих на руйнування усталеного порядку з його правилами комунікації

та кодами поведінки. Війна призводить до знищення чужого, незрозумілого і неприйняттого, якщо його буде визначено як загрозу власному існуванню. Стан миру означає ствердження порядку, розбудову або відновлення свого впорядкованого світу, зрозумілого, осмисленого й звичного, що, однак, не виключає і деяку еволюцію правил взаємодії у межах прийнятої моделі» [2, с. 337-338]. Якщо ми звертаємося до визначення протилежності «війна - мир», то війна - це складне соціально-політичне явище, стан суспільства, в якому основним видом діяльності є організована збройна боротьба між державами, класами або народами, а мир - соціальний стан буття, який характеризується відсутністю збройної боротьби у масштабних і явно виражених формах, тобто створюється своєрідна ситуація «ще-не-миру». Саме такий вираз про «явно виражені форми» може стати основою руху до ідеальних положень про «вічний мир» у сучасному світі, але сьогодні настільки змінені форми військового протистояння (гібридні, інформаційні, бактеріологічні та інші види війн) та настільки тісним є зв'язок між суб'єктами світового господарства, що «бомбардування» в одному регіоні визиває «землетрус» в іншому, або і в «себе вдома» завдяки діяльності мас-медіа та формах подачі інформації, тому проблема означення різних видів військових дій, їх наслідків, станів, результатів тощо, з необхідністю вимагає нового семантико-лінгвістичного розуміння у військовій філософії.

У процесі дослідження можемо констатувати, що інформація про умови комунікації включає уточнення на формальну, нейтральну або неформальну ситуацію спілкування. У військовій термінології присутня думка про те, що жаргонізми не мають статусу терміну завдяки нечіткості семантики та використання поза межами спеціальної сфери. У такому випадку без урахування вищезгаданих категорій лексики сам порядок використання військової термінології показує, що в семантики терміну присутня вказівка тільки на формальну ситуацію комунікації, а також положення про те, що терміни за даною ознакою опозицій не створюють. Крім того, інформація, яка присутня в прагматичному аспекті лексичного значення, допомагає у деяких

випадках визначитися по відношенню того або іншого територіального варіанта мови, як, наприклад, багато військових термінів дуже часто розглядаються як різновид науково-технічного терміну і демонструє певний рівень розвитку технологічного прогресу.

Прагматичний аспект лексичного значення специфіки військового терміну полягає у тому, що в його семантиці знаходиться вказівка на приналежність до військової підмови, яка закріплюється у вигляді дефініції в уставах, настановах та інших регламентуючих документах військового управління. Пріоритет у появі термінологічного значення в семантичній структурі багатозначного слова надається метафоричному переносу. Така ситуація визначається декількома специфічними умовами, наприклад, екстралінгвістичні фактори мають більше можливостей метафоричного переносу як номінативного засобу для забезпечення передачі різноманітних асоціативних зв'язків, що є важливою умовою для сучасних змін у процесі пізнавальної діяльності навколишнього середовища людиною та виявлення нових аналогій і взаємозалежності. Крім того, внутрішньо лінгвістичні причини забезпечують досконалу номінативну техніку метафоричних переносів. Така техніка включає в себе весь попередній досвід асоціативного мислення, який виявляється у семантичній аналогії, а також у загальномовній тенденції до економії мовних засобів. У свою чергу, така економія проявляється у прагненні до означення обмеженим числом номінативних засобів множини нових понять. Необхідно зауважити про те, що у сучасній лінгвістики існують різні класифікації як метафор, так і метафоричних переносів. Ми дотримуємося думки, що метафоричний перенос і метафора співвідносяться як процес і результат цього процесу. Для дослідження типології направлень за якими формуються метафоричні значення від однієї семантичної сфери до другої, ми використовували систему, яка охоплює такі глобальні семантичні сфери як світ матеріальних об'єктів, фізичні явища, психічні явища, абстрактні категорії тощо.

Отже, на відміну від загальноновживаної лексики військово-термінологічне значення формуються практично по всіх запропонованих напрямках незалежно від приналежності поняття, з яким співвідноситься початкове або метафоричне значення, до тієї або іншої семантичної сфери.

Продуктивність кожного з подібних напрямків визначається такими екстралінгвістичними факторами як стан і розвиток військової справи на сучасному етапі та, відповідно, характер процесу детермінації понять. У свою чергу, специфікою ономаціологічних характеристик військово-термінологічного значення у даному випадку можна вважати більш універсальний у порівнянні з загальноновживаними значеннями механізм номінації шляхом метафоричного переносу. Окрім специфічних рис ономаціологічного характеру в семантиці військово-термінологічного значення за допомогою методу компонентного аналізу було визначено особливості його семасіологічних характеристик. Для виявлення таких особливостей використовувалися такі семантичні диференціальні ознаки як ознака спеціалізації, ознака «ступені закріпленості у понятійному полі», а також ознака денотативної прикріпленості. В основі аналізу за ознакою спеціалізації, який базується на протиставленні понять, ми користувалися положеннями, які було розроблено А. Потебнею, а їх смисл полягає у розмежуванні найбільш «близького» і найбільш «дальнього» значення у семантичній структурі слова. Тип понять, які знаходяться в основі загальноновживаних значень, можна віднести до формального внаслідок збільшення обсягу співвідносного з таким значенням поняття над змістом цього поняття, так як обсяг і зміст поняття знаходяться в обернено пропорційній залежності. Далі, погоджуючись з думкою С. Кацнельсона [1, с. 134], ми вважаємо, що поняття даного типу включають в себе мінімум різних ознак, необхідних для того, щоб відрізнити один предмет або явище від всіх інших.

Отже, військово-термінологічні значення співвідносяться з поняттями більш високого рівня віддзеркалення дійсності, для якого характерне наукове мислення, тобто з поняттями змістовного типу. У мовному відношенні така

різниця проявляється у формуванні загальноновживаного і військово-термінологічного значення на різних рівнях абстракції, що підтверджується співставленням словникових дефініцій лексико-семантичних варіантів, представлених загальноновживаними і військово-термінологічним значенням многозначного слова. Виявлення різниці за якою визначається диференціальна ознака базується на тому, що будь-яке значення слова не існує поза зв'язками з іншими значеннями, але характер такого зв'язку і залежність власного значення слова від значення інших слів у різних випадках не співпадають.

Список використаних джерел:

1. Кацнельсон С. Д. *Типология языка и речевое мышление*. URSS, 2009. 218 с.
2. Парахонський Б. О., Яворська Г. М. *Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл: монографія*. Київ : НІСД, 2019. 560 с.

CONTENT

GREETINGS

Milan Hejdis.....	Ошибка! Закладка не определена.
Игорь Копотун	5

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

Ткач В. Ф.....	7
<i>ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ ЯК СКЛАДОВА БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ НОВІТНЬОЇ УКРАЇНИ</i>	<i>7</i>

ПРАВО; КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Борисова Ю. В.....	12
<i>ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ ЗА ВЧИНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОСТУПКІВ</i>	<i>12</i>
Ілюшенко К. В.....	16
<i>СКАСУВАННЯ АРЕШТУ МАЙНА АБО СВОЄРІДНА «РОБОТА НАД ПОМИЛКАМИ».....</i>	<i>16</i>
Копотун І. М.	21
Довбань І. М.	21
Карманова Н. І.	21
<i>ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНОГО ПРОЄКТУ ЩОДО СТВОРЕННЯ ПЛАТНИХ КАМЕР У СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРАХ УКРАЇНИ</i>	<i>21</i>
Мазка Н. Б.....	26
<i>ОГЛЯД ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ. ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ КЛОПОТАНЬ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ. ПІДМІНА ПОНЯТЬ</i>	<i>26</i>
Петков С. В.	31
<i>ВЧИНЕННЯ ПРОСТУПКУ – ПІДСТАВА ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЮ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА</i>	<i>31</i>

ДЕРЖАВНА БЕЗПЕКА

Колб О. Г.	35
Колб Р. О.	35
<i>КОРУПЦІЯ – ЯК ОДНА ІЗ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ ...</i>	

ПЕДАГОГІКА; ФІЛОЛОГІЯ

Литвиненко М. В.	40
Артемов А. В.	40
<i>ВОЗМОЖНОСТИ ДИСТАНЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ПРОЦЕССЕ</i>	
	40
Мединська Н. М.	45
<i>СЕМАНТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ДІЄСЛІВ ДІЇ, ПРОЦЕСУ, СТАНУ ЯК ВИРАЗНИКІВ ДИНАМІЧНОЇ ОЗНАКИ</i>	
	45

ФІЛОСОФІЯ

Вихованець З. С.	49
<i>ГРАМАТИЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СОЦІУМУ</i>	
	49
Лукашук М. А.	54
<i>СВОЄРІДНІСТЬ ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОЇ МАТРИЦІ СУЧАСНИХ ЗНАНЬ У СУСПІЛЬСТВІ НОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ</i>	
	54
Носач Б. О.	60
<i>ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ЛЕКСИЧНОГО ЗНАЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ТЕРМІНУ</i>	
	60

Scientific publication

**INTERDISCIPLINARITY OF SCIENTIFIC STUDIES AS A FACTOR OF
INNOVATIVE DEVELOPMENT**

COLLECTION OF ABSTRACTS

International scientific-practical conference

(Kunovice, Czech Republic, November 28-29, 2020)

Under the editorship of I. Kopotun, S. Petkov

Signed for printing 30.11.2020

Press: Tiskárna Grafema, s.r.o., Hranice, Česká republika